

rističan samo za relativno novije ili nove pjesme, koje opijevaju konkretne povijesne i životne zgode, dok je za glavninu epskih pjesama u južnih Slavena karakterističan drugi model tvorbe. Knjiga **Europäische Heldendichtung** plodno potiče na razmišljanje i o mnogim drugim ovdje nespomenutim pitanjima.

Kao završnu informaciju navodimo da se iste godine pojavila i u Americi knjiga s posve bliskom tematikom, komponirana na sličan način kao izbor studija, premda različita po pristupu problemima **Heroic Epic and Saga**, ed. by Felix J. Oinas, Indiana University Press, 1978).

Maja Bošković-Stulli

Helga Stein, Zur Herkunft und Alterbestimmung einer Novellenballade (DVldr Nr. 76 und Nr. 77). **Die Schwiegermutter beseitigt die ihr anvertraute Schwiegertochter**, FF Communications No. 224, Helsinki 1979, 276 str. + karta.

Monografija Helge Stein bavi se baladom odnosno novelističkom pjesmom s obiteljskom temom o zloj svekrvi: nakon odlaska svog sina u rat (ili sl.) prekršila je njegov zahtjev da lijepo postupa s mladom snahom; nasuprot tome — prema trima osnovnim redakcijama pjesme — ponižavala je snahu i prisilila je, na primjer, da bude čobanica, ili ju je zatvorila, ili čak ubila. Analizirana je 441 varijanta — ruska, ukrajinska, litvanska, češka (moravska) i slovačka, mađarska, rumunjska, grčka, hrvatska i srpska, albanska, talijanska, provansalska, francuska, bretonska, španjolska, katalonska, katalonsko-balearska, španjolsko-sefardska, katalonsko-sefardska, katalonsko-sefardsko-balearska, sefardsko-marokanska, sefardsko-bosanska i flamanska.

Brižljivim trudom prikazana je široka rasprostranjenost među narodima jedne baladeskne obiteljske teme i prikupljen je impozantan broj dotle dijelom neprimijećenih

varijanata — premda one ni u ovo-me velikom broju još ne svjedoče ravnomjerno o svojoj realnoj brojnosti, gustoći i rasprostranjenosti. Neka su područja, naime, zahvaljujući dosadašnjim istraživanjima, poznata bolje od drugih.

Pregled varijanata prikazan je u studiji prema donekle modificiranome modelu geografsko-historijske metode, kakav se inače primjenjuje u monografijama o tipovima pripovijedaka.

Autorica smatra da stalnost karakterističnih elemenata i struktura sadržaja isključuje mogućnost poligeneze ovog tipa pjesme, pa premda zapaža veliku varijabilnost pjesama i raznolike posebne tokove njihova razvoja, tumači ih kao naknadno nastale regionalne ekotipove, koji su morali imati zajedničko podrijetlo. Drži da je pjesma nastala u 11. ili 12. st. u jugoistočnoj Evropi i bila odatle prenesena na Zapad, da bi se zatim s križarskim ratovima vratila Istoku.

Je li tu odista u pitanju tip pjesme potekle iz zajedničkog izvora, ili je približna podudarnost osnovnog sižea nastala i kao rezultat tzv. tipoloških srodnosti, koje ne moraju biti genetske prirode, teško je znati, pa i nakon ove monografije. Regionalne su osebnosti veoma velike i mislim da ne isključuju mogućnost samostalnog nastanka nekih grupa pjesama ovoga tipa.

Plodnijim od rješavanja te »kvadrature kruga« čini mi se uvid u raznoliko variranje oblika te grupe finih novelističkih pjesama, u diferenciranost varijanata i lokalnih redakcija, što se iz studije Helge Stein može razabrati, no poželjeli bismo da je tim pitanjima obraćena i izravna pažnja.

Po svojoj važnosti i argumentaciji ističe se poglavlje o društvenoj pozadini te pjesme; autorica je sagledava u proširenoj obitelji, u zadruzi, odakle je potekao osnovni konflikt: iz surovoga ponašanja svekrve, koja preuzima vodeću funkciju u obitelji za odsutnosti sina i glavara kuće.

Hrvatskih i srpskih primjera navedeno je u ovoj studiji u popisu varijanata 24, većinom hrvatskih iz Dalmacije i iz kajkavskih krajeva, pri čemu se redakcije pjesama tih dvaju područja među sobom veoma razlikuju.

Po autoričinu je mišljenju ova novelistička pjesma na južnoslavenskom, a posebno na hrvatsko-srpskom prostoru slabo rasprostranjena, što ona tumači prevladavanjem sklonosti u epskoj poeziji tih krajeva prema junačkim temama, potaknutim vjekovnom borbom s Turcima. To je više-manje točno kada su u pitanju središnja područja junačke epike u planinskoj dinarskoj zoni. No ako se epske pjesme dinarske zone uzimaju kao opće mjerilo za južnoslavensku i posebice za hrvatsku usmenu epsku poeziju, onda mjerilo nije adekvatno cjelini.

O dalmatinskim varijantama kaže autorica da o njima postoji »mali broj potvrda«, s čime se ne bih složila: u studiji se navodi da ih ima 16 (v. str. 132), što nije malo; tome bi trebalo dodati i tekstove registrirane naknadno, koji svjedoče o rasprostranjenosti te pjesme u Dalmaciji (v. O. Delorko, **Narodne pjesme otoka Hvara**, Split 1976, pjesma br. 10 i varijante, među kojima ih je sedam do sada neprimijećenih).

Na kraju ispravljam nekoliko omašaka do kakvih može doći zbog teškoća pri upotrebi tekstova na tuđim jezicima.

Na više mjesta autorica navodi da u hrvatsko-srpskim varijantama sin na kraju ubije opaku majku. To se, međutim, odnosi samo na neke primjere, dok joj on u drugim oprosti, najčešće s motivacijom izrečenom u formuli kakva je veoma česta u našim narodnim pjesmama, kada sin zbog tradicionalnog poštovanja majke odustane od toga da je kazni za učinjeno nedjelo. U toj formuli sin kaže da bi odsjekao majci glavu — kada to ne bi bila pred bogom grehota a pred ljudima sramota. Smisao tih stihova u njemačkom je prijevodu poremećen, pa

ondje sin kaže da pred bogom nije grijeh niti je pred ljudima sramota ako ubije majku (v. str. 140).

Treba ispraviti i podatak prema kojemu je varijanta SK 7 zapisana na otoku Prviću kraj Šibenika — umjesto na Hvaru (u Vrbanju), te obilježavanje zbirke narodnih pjesama **Vienac uzdarja narodnoga o Andriji Kačić-Miošiću na stoljetni dan preminutija** (1861), koja je posvećena Kačiću — na način kao da je to Kačićeva zbirka.

Studija Helge Stein, usprkos nekim spornim pitanjima i nekim manjim omaškama, vrijedan je i dobrodošao prilog širokom poredbenom proučavanju novelističkih pjesama i upoznavanju usmene pjesničke tradicije.

Maja Bošković-Stulli

V. E. Gusev, Slavjanske partizanske pesni, Akademija nauk SSSR, Izdatel'stvo »Nauka«, Leningrad 1979, 176 str.

U knjizi Viktora Guseva **Slavenske partizanske pjesme** dan je pregled (značenje, odlike, problemi i dr.) partizanske poezije koja je nastala u drugom svjetskom ratu kod sovjetskih naroda (Rusa, Ukrajinaca i Bjelorusa), Poljaka, Bugara, jugoslavenskih naroda (u Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Sloveniji, Makedoniji, Crnoj Gori) i Čehoslovačkoj (Čeha i Slovaka), dakle svih slavenskih naroda.

Knjiga je organizirana ovako: uvod, sedam poglavlja (1. Sakupljači pjesama, 2. Oblici poetskog stvaranja, 3. Izvori partizanskih pjesama, 4. Pjesme i stvarnost, 5. Pjesničke vrste, 6. Poetika i 7. Sudbina pjesama) i bilješke.

U uvodnoj riječi Gusev kaže da je masovno pjesničko stvaralaštvo u godinama drugoga svjetskog rata najznačajnija etapa u povijesti narodnog stvaralaštva, da posebnu pažnju treba poklanjati onim pjesmama koje su organski povezane s folklornom tradicijom. U prvom po-